

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ ΚΑΙ ΣΧΟΛΕΙΟ

Ζούμε στιγμές πρωτόγνωρες. Στιγμές που όμοιές τους δεν έχει ξαναζήσει η γενιά μας. Η σημερινή εποχή χαρακτηρίζεται από φαινόμενα έντονης αμφισβήτησης αξιών και θεσμών. Η αμφισβήτηση αυτή επιδεινώθηκε από την δεινή κοινωνική, οικονομική και συναισθηματική κατάσταση που βιώνει σήμερα η πλειονότητα των Ελλήνων, ο μέσος Έλληνας και από τη συνειδητοποίηση ή πίστη αν θέλετε για την ανισότητα, την ατιμωρησία, την αδικία που θεωρούν οι πολίτες πως υφίστανται στην ελληνική κοινωνία και την ελληνική πραγματικότητα.

Δε θα αναφερθώ στις αιτίες της, κάτι που δεν είναι θέμα της σημερινής θεματολογίας, αλλά στο πώς αυτή επηρεάζει το σχολείο γενικότερα, ειδικότερα όμως το μαθητή μας. Πέραν τούτου θα προσπαθήσω να δώσω το έναυσμα ώστε να συζητήσουμε τι μπορούμε να κάνουμε ώστε να μην μένουμε απαθείς, αδιάφοροι και πολύ περισσότερο απλά κριτές.

Σκοπός είναι να συνειδητοποιήσουμε ότι υπάρχει ελπίδα, ελπίδα σωτηρίας για τους μαθητές μας και αυτή είναι και στα χέρια των δασκάλων αρκεί να το πιστέψουν και να μη μένουν θεατές της κατάστασης.

Η οικονομική κρίση που βιώνει η χώρα μας τα τελευταία χρόνια, δεν μπορεί να αφήσει το εκπαιδευτικό σύστημα ανέπαφο και άτρωτο.

Συνέπειες

A) Λιγότερα έσοδα για τις λειτουργικές δαπάνες των σχολείων

B) μείωση του ρυθμού ανέγερσης σχολικών κτιρίων

Γ) συγχωνεύσεις τμημάτων – περισσότεροι μαθητές στα τμήματα (30αρια)

Δ) Συγχωνεύσεις σχολικών μονάδων

E) Μείωση των προσλήψεων νέων Εκπ/κων

Στ) Μεταβολή των εργασιακών σχέσεων των Εκπ/κων – περισσότεροι καθηγητές σε δύο ή τρία σχολεία – περισσότεροι με ελαστικές σχέσεις εργασίας (ωρομίσθιοι) αναγκαστικές αποσπάσεις σε άλλες περιφέρειες.

Z) Μείωση των μισθών.

H) Καμία πρόσληψη κοινωνικών ψυχολόγων, με τους Εκπ/κους να καλύπτουν τα κενά εκ των ενόντων και το σχολείο να υπολειτουργεί.

Αυτή είναι μια πρώτη προσέγγιση απλή, ορθολογιστική που καταδεικνύει τις συνέπειες που υφίσταται το σχολείο με έμμεση και γιατί όχι άμεση βέβαια ανταποδοτική επενέργεια στους μαθητές.

Δεν είναι όμως μόνο αυτό. Η δεινή οικονομική κρίση που έχει εισβάλει σε όλα τα σπίτια των μέσων οικονομικά και πολιτισμικά οικογενειών, τα οποία αποτελούν εξάλλου και τη συντριπτική πλειοψηφία των συμμετεχόντων στη δημόσια εκπαίδευση και στα δημόσια σχολεία μας, έχει δημιουργήσει ένα πλήθος προβλημάτων και παρενεργειών στους μαθητές. Αυτά μεταφέρονται από το σπίτι στο σχολείο, όπου και παρατηρούνται πρωτόγνωρα οδυνηρές καταστάσεις.

Να μερικά χαρακτηριστικά παραδείγματα:

6 Σύμφωνα με στοιχεία της ΟΛΜΕ το φαινόμενο της εκδήλωσης επιθετικής συμπεριφοράς των μαθητών λόγω της οικονομικής κρίσης αυξάνεται με φρενήρεις ρυθμούς. (συμμορίες -ξυλοδαρμοί παιδιών- επιθετική συμπεριφορά μαθητών -παρεμβάσεις εισαγγελέων 80 - περιπτώσεις φέτος-3 πέρσι-0 πρόπερσι)

Η Εισαγγελία Ανηλίκων έρχεται αντιμέτωπη καθημερινά με απίστευτα περιστατικά, όπου πρωταγωνιστούν μαθητές, οι οικογένειες των οποίων βρίσκονται σε δεινή οικονομική κατάσταση

Οι συνέπειες της οικονομικής κρίσης που βιώνουν οι ανήλικοι εξελίσσονται σε όλους τους χώρους που ζουν και κινούνται παιδιά, όπως και στο σχολείο. Πριν από λίγες μέρες στην Εισαγγελία Ανηλίκων έφτασε επώνυμη καταγγελία από γυμνάσιο της Καλλιθέας για περιστατικά κλοπής κολατσιού ορισμένων παιδιών από κάποιους συμμαθητές τους που πεινάνε..

Την αγωνία των μαθητών για το κολατσιό που λείπει από τη σάκα, για το πουκάμισο της παρέλασης που δεν μπορεί να αγοράσει η μαμά, για την προοπτική μετανάστευσης της οικογένειας σε μέρη μακρινά αφουγκράστηκαν οι δάσκαλοί τους στο 5ο και 22ο Δημοτικό Κερατσινίου και αποφάσισαν να υιθετήσουν ατύπως οικογένειες που έχρηζαν οικονομικής στήριξης

Η δασκάλα της τρίτης δημοτικού, κ. Ολγα αναφέρει «Όταν διαπιστώνουμε ότι ένα παιδί δεν έχει χρήματα για το εισιτήριο του παιδικού θεάτρου,

βρίσκουμε τρόπο να το καλύψουμε» «Συχνά αυτή η παράσταση είναι το μοναδικό του πνευματικό ερέθισμα». Η σχολική κοινότητα «αναλαμβάνει» εξίσου και τα γενέθλια πολλών παιδιών, αφού συχνά δεν υπάρχουν χρήματα όχι για πάρτι, αλλά ούτε καν για γλυκό. «Στόχος μας είναι να διατηρήσουμε την κανονικότητα εντός του σχολείου»

Όπως εξηγεί ο πρόεδρος του Συλλόγου Εκπαιδευτικών Κερασινίου - Περάματος «Έχουν έρθει μαθητές με επιστολή γονέα προς τον δάσκαλο ή τον καθηγητή τους, που μας ζητεί εμπιστευτικά να δώσουμε στο παιδί τους δέκα ευρώ ή να του προσφέρουμε μεσημεριανό» «και θα σας τα επιστρέψουμε, μόλις πάρουμε τα λεφτά της πρόνοιας».

Το 24h.gr βρέθηκε στο Βρεφοκομείο Αθηνών, επιβεβαιώνοντας δυστυχώς μία από τις τραγικότερες εκφάνσεις των συνεπειών της οικονομικής κρίσης.

“Υπάρχουν αιτήματα σχολείων για τη σίτιση των μαθητών. Τα αιτήματα αυτά έχουν διατυπωθεί για περιπτώσεις ολοήμερων σχολείων αφορά σε μαθητές οι οποίοι, όπως έχει παρατηρηθεί δε φέρνουν κατ' επανάληψη μαζί τους μεσημεριανό φαγητό”, υποστηρίζει μιλώντας αποκλειστικά στο “24h.gr” η πρόεδρος του Βρεφοκομείου Αθηνών και υπεύθυνη των δημοτικών σταθμών, Μαρία Ηλιοπούλου.

Την κραυγή αγωνίας της συμμερίζονται οι διευθυντές και οι δάσκαλοι αρκετών δημοτικών σχολείων, οι οποίοι χτυπούν την πόρτα του Βρεφοκομείου ζητώντας συσσίτιο για κάποιους μαθητές.

Με... έρανο, σύμφωνα με εφημερίδα ζεσταίνονταν οι μαθητές και οι εκπαιδευτικοί στο 2ο Δημοτικό Σχολείο Καλαμπάκας Τρικάλων. Πρώτη ανταποκρίθηκε η ηγουμένη της Μονής Αγίου Στεφάνου Μετεώρων, η οποία και έστειλε στο σχολείο 700 ευρώ, ενώ και ο Δήμος Καλαμπάκας ενέκρινε για τη σχολική επιτροπή 2.600 ευρώ. «

Εν τω μεταξύ ξεκίνησε το πρόγραμμα διανομής πρωινού σε μαθητές όλων των βαθμίδων της εκπαίδευσης που στερούνται κολατσιού λόγω της οικονομικής συγκυρίας και στη Θεσσαλονίκη. Το πρόγραμμα υλοποιεί ο δήμος Θεσσαλονίκης σε συνεργασία με τα κυλικεία των σχολείων, ενώ για το λόγο αυτό εγκρίθηκε το ποσό των 32.000 ευρώ. Ο δήμος Θεσσαλονίκης κατέγραψε τις τελευταίες εβδομάδες 600 μαθητές που στερούνται πρωινού φαγητού,

Η οικονομική κρίση χτυπάει τα Ελληνόπουλα σε πολλά μέτωπα, ενώ πληθαίνουν τα παιδιά που βιώνουν την κακοποίηση πια όχι μόνο μέσα από τις κλασικές μεθόδους ξυλοδαρμού ή σεξουαλικών εγκλημάτων, αλλά την κακοποίηση που γεννούν η φτώχεια, η ανέχεια και η ανεργία. Αυτά είπε σε ημερίσια εφημερίδα μεγάλης κυκλοφορίας στο "Εθνος" εισαγγελική πηγή,

Οι επιπτώσεις ψυχοκοινωνικών αντιξοοτήτων, όπως π.χ. η φτώχεια στα παιδιά, μπορεί να είναι έμμεσες και άμεσες. Πιο συγκεκριμένα, η φτώχεια μπορεί να οδηγήσει σε σκληρή και τιμωρητική στάση των γονέων (άμεση επίδραση) και τελικά σε αντικοινωνική συμπεριφορά (έμμεση επίδραση). Διάφορες μελέτες δείχνουν τη συσχέτιση φτώχειας με προβλήματα ψυχικής υγείας στα παιδιά μέσω διάφορων μηχανισμών.

Η οικονομική δυσπραγία των γονέων, η αύξηση της ανεργίας και η ευρύτερη κοινωνική αποδιοργάνωση αντικατοπτρίζονται φανερά πλέον στην καθημερινότητα του σχολείου. Οι μαθητές δεν έχουν την δυνατότητα να αγοράσουν τα απαραίτητα για την παρακολούθηση του σχολείου, ενώ έντονη είναι και η αδιαφορία απέναντι στη σχολική τάξη και τις απαιτήσεις της. Οι γονείς, έχοντας πολύ πιο άμεσα προβλήματα επιβίωσης να αντιμετωπίσουν, παραμελούν τη σχολική επίβλεψη των παιδιών τους.

Η σχολική διαρροή αποτελεί μια επίσης νέα πραγματικότητα, καθώς πολλά παιδιά δε μπορούν να πηγαίνουν στο σχολείο, την στιγμή που στο σπίτι τους, στην οικογένεια τους δεν υπάρχουν τα αναγκαία πλέον της σίτισης και ένδυσης τους.

Διαρροή δεν σημαίνει απλά μία κατάσταση που απορρέει από την οικονομική κρίση αλλά μία αποτυχία της εκπαίδευσης

Η κατάσταση κρίσης στα σχολεία επιβεβαιώνεται και από τον τζίρο των κυλικείων αφού έχει μειωθεί η «πελατεία» τους έως και 50%

Ανάμεσα στα αποτελέσματα της κρίσης τα σοβαρότερα, εκτός του βιοποριστικού, για τα παιδιά είναι η αύξηση του άγχους, η αύξηση της βίας και η μείωση της επίδοσης στο σχολείο. Αυτό αποδεικνύει έρευνα, σχετικά με την Παιδική και Νεανική βία.

Τραγικοί λοιπόν αποδέκτες όλης αυτής της κατάστασης είναι τα μικρά παιδιά που βιώνουν ένα επισφαλές και αβέβαιο κλίμα, που γεννά στα ίδια φόβο, υπαρξιακό πόνο και έντονο θυμό. Ο θυμός αυτός ενισχύει επιθετικές ή ακόμη και παραβατικές συμπεριφορές.

Κι όμως, τα παιδιά έχουν την ανάγκη να πιστεύουν τον κόσμο στον οποίο ζουν και αναπτύσσονται. Χρειάζεται να μάθουν να πιστεύουν πως ο κόσμος γύρω τους διαθέτει μια στοιχειώδη δομή, σταθερότητα και λογική. Χρειάζονται να μεγαλώσουν συναισθηματικά ασφαλή και με αυτοπεποίθηση, να μπορούν να ονειρεύονται και να ελπίζουν. Χρειάζεται να τα προστατέψουμε από τη βία και τον παραλογισμό της μάζας. Πως λοιπόν να τους πούμε πως ο μπαμπάς δεν έχει πια δουλειά γιατί απολύθηκε; Πώς να παραδεχτούμε πως δεν μπορούμε να τους αγοράσουμε τίποτα από όσα ίσως διαθέτουν ακόμα οι φίλοι τους, επειδή δεν υπάρχουν τα χρήματα;

Τι μπορούμε να κάνουμε; Ως γονείς πρώτα.

- Ας μην παρασυρόμαστε από σενάρια φόβου και πανικού που δεν οδηγούν πουθενά, παρά μόνο ενισχύουν το αίσθημα της αβεβαιότητας και καταλήγουν σε λανθασμένες και βιαστικές αποφάσεις.
- Ας κάνουμε μια επανεκτίμηση των προτεραιοτήτων μας, χωρίς όμως να ξοδεύουμε αφειδώς τα χρήματα.
- Υπάρχουν εναλλακτικές μορφές διασκέδασης, όπως οι συγκεντρώσεις φίλων σε σπίτια, ακόμη και εναλλακτικές μορφές διακοπών (εξοχικά σπίτια φίλων, κάμπινγκ), που μπορεί να αποδειχθούν ακόμη πιο ευχάριστες από τις πολυδάπανες μορφές που έχουμε συνηθίσει.
- Ας οριοθετήσουμε τις ανάγκες μας. Κάποιες από αυτές είναι πλασματικές και αποσκοπούν μόνο στην επίδειξη και την περιττή πολυτέλεια.
- Η ψυχολογική αντίδραση και η νοοτροπία μας είναι το ίδιο σημαντική όπως και οι πράξεις μας, αν όχι περισσότερο σημαντική. Η δυσφορία που βιώνουν οι άνθρωποι οφείλεται σε μεγάλο ποσοστό στην ερμηνεία που δίνουν στα πράγματα και όχι στα πράγματα αυτά καθαυτά.
- Ας εντάξουμε τα παιδιά σε υποσυστήματα όπως είναι ο προσκοπισμός, οι ομάδες ζωγραφικής, οι αθλητικές ομάδες, το

κατηχητικό. Γιατί όπως αναφέρει και ο Σβάιτσερ: «Η ευτυχία είναι το μόνο πράγμα που διπλασιάζεται όταν το μοιράζεσαι».

Το σχολείο από την άλλη πλευρά μπορεί να διαδραματίσει έναν ουσιαστικότατο ρόλο μεταβάλλοντας το γνωστικού μόνο περιεχομένου πρόγραμμά του. ,Μπορεί να λειτουργήσει ως χώρος συμπαράστασης, ψυχολογική υποστήριξης και παράλληλα με τον παιδαγωγικο-διδακτικό του ρόλο να προσφέρει ισορροπία, γαλήνη, αυτοπεποίθηση στους μαθητές.

Η λύση που προτείνεται αφορά τέσσερα βασικά στάδια. Στηρίζεται, στην αισιοδοξία στην ενθάρρυνση και στην ενίσχυση.

Το πρώτο βήμα, είναι η διαμόρφωση μίας διαφοροποιημένης στάσης των εκπαιδευτικών προς τους μαθητές. Η νέα στάση αφορά περισσότερο στην εμπιστοσύνη του δασκάλου προς τους μαθητές του, την εκτίμηση, τη συμπαράσταση, την παροχή συναισθηματικής βοήθειας, την έμφαση στην ενίσχυση και επαύξηση των δυνατοτήτων τους παρά στην αναπλήρωση των ελλειμμάτων τους.

Καθημερινά οι δάσκαλοι, έρχονται τους τελευταίους μήνες αντιμέτωποι με παιδιά που παρουσιάζουν συμπτώματα καταστάσεων κρίσης, πανικού, θυμού ή φόβου. Τα παρακάτω συμπτώματα τις περισσότερες φορές όπως παρουσιάζονται ξαφνικά, έτσι και υποχωρούν. Παραπονιούνται οι μικροί μαθητές για πονοκέφαλο, κοιλιακούς πόνους, αίσθημα ζάλης, λαχάνιασμα, ξαφνική εφίδρωση, δυσφορία, ταχυκαρδία.

Συμπτώματα που δεν προκαλούν σωματική βλάβη, αλλά που επηρεάζουν σημαντικά τις πνευματικές δυνατότητες των παιδιών και τον ψυχισμό τους. Διαπιστώνουμε τον τελευταίο καιρό, ότι πληθαίνουν τα παιδιά με προβλήματα συγκέντρωσης και ίσως μειωμένης ικανότητας στη μάθηση. Γινόμαστε, σχεδόν καθημερινά, μάρτυρες εκρήξεων θυμού, αδικαιολόγητων νεύρων, έντονης νευρικότητας και δυστυχώς και δειγμάτων βίαιης συμπεριφοράς απέναντι στους συνομήλικους. Σχεδόν καθημερινά και παράλληλα με την παραπάνω κατάσταση, δυστυχώς

αντιμετωπίζουμε και θυμωμένους γονείς. Γονείς που δεν έχουν μείνει ανέγγιχτοι από την πραγματικότητα που βιώνουν και δεν μπόρεσαν ακόμη να βρουν τις δικές τους ισορροπίες. Παρουσιάζεται αύξηση του αριθμού καταγγελιών, δεν είναι συζητήσιμοι, είναι εγωιστές και με συμπεριφορά που δεν παρατηρούσαμε τα προηγούμενα χρόνια. Μέσα σε αυτό το κλίμα, πρέπει να ακούσουμε τα παιδιά μας και παράλληλα να φροντίσουμε να αναπτύξουν δεξιότητες και την κριτική ικανότητα, ώστε να μπορούν να ανταπεξέλθουν στις δύσκολες συνθήκες και τις ανάγκες της ζωής. Σύμφωνα με την επιστήμη της ψυχολογίας, τα παιδιά θα πρέπει να είναι ενήμερα και συμμετόχα, αλλά στο βαθμό που επιτρέπει η ηλικία και η αντίληψή τους, χωρίς να τους στερήσουμε την παιδικότητά τους. Επιπλέον, είναι πολύ σημαντικό να ασχοληθούμε ουσιαστικά με συναισθήματα όπως ο θυμός, ο φόβος, το άγχος και η θλίψη. Να μάθουμε τα παιδιά μας πώς να ηρεμούν τον εαυτό τους όταν διαταράσσεται. Με ποιον τρόπο μπορούν να κερδίσουν χρόνο για να κρίνουν αν αυτό που τους έρχεται να πουν ή να κάνουν εκείνη τη στιγμή είναι πραγματικά το καλύτερο που μπορούν να κάνουν. Τα συναισθήματα και οι σχέσεις παραμελούνται στο ελληνικό σχολείο. Αυτή τη στιγμή πρέπει να διδάξουμε τη διαχείριση συναισθημάτων για να σταθούμε δίπλα στους μαθητές μας, γιατί αντί να ζεσταίνονται οι μικρές ψυχές, κρυώνουν μέσα στην απέραντη μοναξιά των ανθρώπινων σχέσεων. Οι μικροί μαθητές μας πρέπει να γίνουν ικανοί να κατανοήσουν ποια συναισθήματα μπορούν να επηρεάσουν τη σκέψη τους. Για παράδειγμα να μπορούν να παρατηρήσουν ότι όταν είναι θυμωμένοι σκέφτονται πράγματα εκδικητικά για τους άλλους και όταν τους περάσει ο θυμός κάνουν τελείως διαφορετικές σκέψεις. Επίσης, ότι οι σκέψεις αυτές μπορούν να οδηγήσουν σε συγκεκριμένες συμπεριφορές, όπως ο θυμός να οδηγεί το παιδί να πει λόγια στον συμμαθητή του, χωρίς στην πραγματικότητα να τα πιστεύει πραγματικά. Μέσα από καλά σχεδιασμένες δράσεις διαχείρισης συναισθημάτων και ανάπτυξης συναισθηματικής νοημοσύνης, θα πρέπει να κατανοήσουν τα παιδιά ότι κάθε συναίσθημα έχει έναν σκοπό. Η έκφραση των συναισθημάτων μέσα στην τάξη μπορεί να βελτιώσει τη συναισθηματική ατμόσφαιρα και μπορεί επίσης, να βοηθήσει στην εκτόνωση συγκρούσεων. Τέλος, θα πρέπει ως συνοδοιπόροι στα μονοπάτια γνώσης και

ως εμπυχωτές, να μπορέσουμε να μιλήσουμε για τα δικά μας συναισθήματα για να συμβάλουμε στο άνοιγμα αυτού του είδους της επικοινωνίας. Προτεινόμενες δραστηριότητες:

- Σχεδιάζουμε από κοινού με τους μαθητές μας μια μέθοδο για να κερδίζει κανείς λίγο χρόνο να σκέφτεται, αντί να αντιδρά αυτόματα, και συχνά επιθετικά.
- Με αφορμή πραγματικά γεγονότα που συμβαίνουν στη τάξη μπορεί να γίνει συζήτηση για σωστή αντιμετώπιση αρνητικών καταστάσεων.
- Η δραματοποίηση στην τάξη διάφορων σεναρίων για σωστό τρόπο διαχείρισης αρνητικών συναισθημάτων είναι βοηθητική.

• Το παιχνίδι ρόλων είναι αυτό που κατεξοχήν προσφέρει ευκαιρίες για την έκφραση συναισθημάτων και σε κάθε βήμα μας θεωρείται απαραίτητο. Και ας μη ξεχνούμε τη χαρά της αγκαλιάς και της αποδοχής

. Στους δύσκολους καιρούς μας, είναι σίγουρο ότι οι δάσκαλοι μπορούν να δώσουν ελπίδα και φως στην παιδική ψυχή.

Βήμα δεύτερο, αφορά στον ανασχηματισμό του αναλυτικού προγράμματος σπουδών μέσω εστίασης των εκπαιδευτικών στα πραγματικά αυθεντικά προβλήματα που έχουν νόημα για τους μαθητές και στην δημιουργία εννοιών και συνδέσεων τους με την εξωσχολική κουλτούρα των μαθητών. (σύνδεση μάθησης με πραγματικές καταστάσεις της ζωής τους ώστε να γίνει το μάθημα ευχάριστο και ενδιαφέρον-τροποποίηση προγράμματος ώστε να μη γίνεται κουραστικό και να μην έχει την έννοια της μεταλαμπάδευσης γνώσης ούτε το τρέξιμο για ολοκλήρωση της ύλης)

Το τρίτο βήμα αναφέρεται στην εφαρμογή νέων στρατηγικών διδασκαλίας, που εστιάζουν στην ενθάρρυνση των μαθητών, στην παροχή υποστήριξης τους και στην αναγνώριση του διάλογου ώστε να δημιουργηθεί κλίμα αποδοχής, έλξης και συνεργασίας. (Συμμετοχή μαθητών, Project, βιωματικές δράσεις, μαθαίνω παίζοντας, σημασία στην απόκτηση αυτοεικόνας και αυτοπεποίθησης)

Τέταρτο βήμα η άμεση σχέση σχολείου σπιτιού. Το σχολείο πρέπει να συνομιλεί με το σπίτι, ο δάσκαλος με τους γονείς να βρίσκονται κοντά, να αλληλεπιδρούν και με κοινή στόχευση να αντιμετωπίζουν τα προβλήματα που

παρουσιάζονται στους μαθητές. Η επικοινωνία σχολείου σπιτιού σύμφωνα με επιστημονικές έρευνες βοηθά τους μαθητές να νιώθουν πιο ευχάριστα στο σχολείο, να αποδίδουν περισσότερο στα μαθήματα και να βλέπουν με καλύτερο μάτι τους δασκάλους τους. (Μην ξεχνάμε ότι όταν ένα πρόβλημα εμφανίζεται σε δύο διαφορετικά περιβάλλοντα είναι όντως ουσιαστικό πρόβλημα)

Τα παραπάνω βήματα σίγουρα δεν είναι τα μοναδικά ούτε είναι μαγικά. Συμβάλλουν όμως αποφασιστικά στη βελτίωση της ψυχολογίας των μαθητών, επουλώνουν τις καθημερινές εντάσεις που βιώνουν στις οικογένειές τους, αναπτερώνουν το ηθικό τους, μετατρέπουν το χώρο του σχολείου από χώρο αγγαρείας σε χώρο ευχάριστης και δημιουργικής απασχόλησης. Δίνει εν τέλει χαρά και ελπίδα στο μαθητή μας που την έχει τόση ανάγκη.